

Gã Siêu

Cò

Truyện phiếm của Gã Siêu

Theo “Việt Nam tự điển” của Lê Văn Đức thì cò được định nghĩa là một loại chim cẳng cao, mỏ dài, mình thon, đuôi nhọn, ăn cá, bình thường lông màu trắng, nhưng cũng có loại lông màu xám như cò hương, hay lông màu đỏ như cò lửa...

Khi tìm hiểu về ca dao, gã thấy hình ảnh con cò là một hình ảnh quen thuộc và thân thương nhất của người bình dân.

Thực vậy, vãi mồ hôi trên đồng ruộng, người nông dân có con trâu làm bạn để giúp đỡ họ. Thế nhưng trâu thì nặng nề, chậm chạp và suốt đời vất vả.

Vì vậy, để đầu óc được nhẹ nhàng, thanh thoi và bay bổng, người nông dân đã mượn hình ảnh con cò, một hình ảnh vừa thơ mộng lại vừa đẹp để nói lên những ước mơ và những hiện thực của đời mình.

Như người nông dân, con cò cũng đã phải vất vả kiếm sống :

- Lặn lội thân cò khi quãng vắng,

Eo xèo mặt nước buổi đò đông,

Như người nông dân, con cò đã chết đi trong cô đơn nghèo túng :

- Cái cò chết rũ trên cây,

Cò con mở lịch xem ngay làm ma.

- Cái cò chết tối hôm qua,

Có hai hạt gạo với ba đồng tiền,

Một đồng mua trống mua kèn

Một đồng mua mỡ đốt đèn thờ vong

Một đồng mua mớ rau rong

Đem về thái nhỏ thờ vong con cò.

Như người nông dân, con cò cũng đã phải chịu nhiều cảnh oan ức vì thấp cổ bé miệng :

- Cái cò cái vạc cái nông,

Sao mày dẫm lúa nhà ông hời cò,

Không không tôi đứng trên bờ,

Mẹ con cái vạc đổ thừa cho tôi,

Chẳng tin ông đến tận nơi,

Mẹ con nhà nó còn ngồi ở kia.

Như người nông dân, con cò cũng đã chia sẻ số phận cay đắng của đất nước :

- Nước non lận đận một mình,

Thân cò lên thác xuống gềnh bấy nay

Và đôi lúc cũng đã bị đàn áp dã man :

- Con cò mà đậu cành tre,

Thằng Tây bắn súng cò què một chân,

Đến mai ra chợ Đồng xuân,

Chú khách mới hỏi sao chân cò què,

Cò rằng cò đứng bờ tre,
 Thăng Tây bắn súng cò què một chân.
 Như người nông dân, con cò cũng có những giây phút mộng mơ và nhung nhớ :
 - Một đàn cò trắng bay quanh,
 Cho loan nhớ phượng cho mình nhớ ta,
 Mình nhớ ta như cà với muối,
 Ta nhớ mình như cuội với trăng.
 Như người nông dân, con cò dù có phải chết vẫn cố gắng giữ lấy sự trong trắng của mình :
 - Con cò mày đi ăn đêm,
 Đậu phải cành mềm lộn cổ xuống ao,
 Ông ơi ông vớt tôi nao,
 Tôi có lòng nào ông hãy xáo măng,
 Có xáo thì xáo nước trong,
 Đừng xáo nước đục đau lòng cò con.
 Dĩ nhiên con cò không phải chỉ là hình ảnh tượng trưng cho người nông dân, mà hơn thế nữa, nó còn được sử dụng trong nhiều trường hợp khác nhau.
 Nào là hình ảnh của một em bé mồ côi :
 - Cái cò là cái cò vàng,
 Mẹ đi đắp đàn con ở với ai,
 Con ở với bà, bà không có vú,
 Con ở với chú, chú là đàn ông.
 Nào là hình ảnh của một cô gái được muông chiều :
 - Cái cò là cái cò con
 Mẹ nó yêu nó, nó càng làm thơ.
 - Cái cò là cái cò kỳ,
 Ăn cơm nhà dì, uống nước nhà cô,
 Đêm nằm thì gáy o o,
 Chứa ra đến chợ đã lo ăn quả.
 - Cái cò bay bổng bay lơ,
 Lại đây anh gửi xôi khô cho nàng.
 - Cái cò lặn lội bờ ao,
 Phất phơ hai giải yếm đào gió bay.
 Và nhất là hình ảnh người vợ Việt Nam tần tảo, vất vả nuôi chồng, nuôi con :
 - Cái cò lặn lội bờ sông,
 Gánh gạo đưa chồng tiếng khóc nỉ non
 Nàng hãy trở lại cùng con,
 Để anh đi cấy nước non Cao bằng.

Hình ảnh con cò trong ca dao, trong văn chương bình dân thật là phong phú, già có thể kê đơn hoàn tán nhiều nhiều nữa.

Còn trong đời thường, con cò cũng không kém phần đa dạng. Này nhé, cò là nhảy một chân. Cò là thanh tre mỏng dùng để điểm công gánh, công vác bằng cách bẻ từng đoạn ngắn, vì thế mới gọi là bẻ cò. Cò là một bộ phận của cây súng, khi bấm nó mồi vào viên đạn và làm cho đạn nổ, vì thế mới nói là bóp cò. Cò là tem để dán vào thư. Có cò thì bưu điện mới chuyển, bằng không thì cũng vẫn chuyển nhưng người nhận sẽ bị phạt.

Riêng trong phạm vi con người, cò cũng rất ư là nhiều kê. Trước hết, hồi còn bé, gã không hiểu tại sao ở làng gã, thiên hạ thường gọi những đứa con trai thuộc vào hàng suy dinh dưỡng là...thăng cò. Chắc hẳn chỉ vì thân hình của chúng còm cõi, mảnh mai như một bộ xương cách trí, khẳng khiu như cánh cò trên ruộng đồng.

Rồi cò còn là một tiếng chửi nhẹ nhàng của bọn con nít. Vì thế, khi bực bội, tức tối, chúng liền không ngần ngại cho nhau ăn...cò.

Dưới thời Pháp thuộc, gã thấy xuất hiện một vài loại cò đặc biệt.

Thực vậy, cò là sửa bài trong nhà in. Bài viết được xếp chữ và in thử. Khi bản in đầu tiên mới ra lò, thì lập tức được chuyển đến thầy cò, để anh ta đọc và ghi chú những chỗ sai hay chưa vừa ý, cần phải đổi thay. Chữ cò này xuất phát từ chữ “corriger” nghĩa là sửa, chữa. Còn “correcteur” nghĩa là thầy cò, người sửa bài, người chữa bài.

Tiếp đến, cò còn chỉ viên cảnh sát trưởng nói riêng, hay mấy thầy cảnh sát nói chung. Chữ cò nay xuất phát từ chữ “commissaire” nghĩa là ông cò. Còn “phú lít” xuất phát từ chữ “police” cũng có nghĩa là cảnh sát.

Tuy nhiên, hiện nay tại Việt Nam đang có một nghề mới phát lên như điều gặp gió mà gã xin đề cập đến, đó là nghề...cò.

Theo báo “Tuổi trẻ Chủ nhật”, chữ cò này xuất phát từ chữ “commission” nghĩa là tiền hoa hồng, tiền côm hay tiền cò.

Còn theo ngụ ý của gã, cò nay có lẽ xuất phát từ “cò môi”, là loại cò được nuôi làm môi để dụ khi lũ cò hoang sa vào bẫy. Vì thế bọn cò môi là bọn giả bộ theo phe mình để làm hại cho phe mình và làm lợi cho phe chúng.

Nghề làm cò bây giờ đôi lúc thật tẻ nhạt và trắng trợn, đã tạo nên không ít những cảnh dở mếu, dở khóc và dở cười...

Nói một cách văn hoa thì đó là nghề làm môi giới, làm trung gian, làm tiếp thị. Còn nói một cách nông na và bình dân thì đó là hạng môi lái, dụ khi thiên hạ mua hàng hay cậy nhờ một công việc nào đó. Họ chỉ cần dè dặt, mảnh khảnh và đôi khi cả áp lực nữa để kiếm lời cho mình. Họ là những người trung gian, chuyên bán nước bọt để chấm mút tí tiền còm.

Nếu ai đã từng sống ở Châu Đốc, hẳn phải biết từ sau Tết Nguyên Đán, thiên hạ đã chuẩn bị cho ngày lễ hội Bà Chúa xứ tại núi Sam, vốn được gọi là Vía Bà.

Trong những ngày lễ hội này, hiện nay ở đây hội tụ đủ mặt mọi hạng cò mà báo “Công An” đã phải gọi là “làng cò Núi Sam”. Thôi thì thượng vàng hạ cám, hằm bà lằng xằng cấu. Đủ loại cò. Đủ thứ cò.

Này nhé, khi khách vừa chân ướt chân ráo đến nơi thì đã có ngay một lực lượng cò dành dặt khách tới nhà trọ này, tới khách sạn nọ.

Bước vào lễ hội, khách là thiện nam tín nữ, muốn biểu lộ tấm lòng thành của mình đối với Bà, thì liền có ngay một đội ngũ cò đông đảo để phục vụ cho nhu cầu lễ bái và cúng kén.

Nào là “cò heo quay” với khoảng ba chục tên chuyên nghiệp, rất giỏi việc khua môi múa mỗ, gian lận trong giá cả và trong cân đo, sẵn sàng nhét đầy tiết heo, tiết bò trong bụng heo quay để cân cho nặng, vì thế mà hạng cò này ăn nên làm ra một cách mau chóng.

Nào là “cò nhang đèn”, thay vì thắp một nén nhang để tỏ lòng tôn kính, người ta đã lạm phát nhang, để rồi nhang đã trở thành một dụng cụ để...hun Bà. Suốt ngày khói tỏa nghi ngút thì làm sao mà chịu nổi.

Nào là “cò phóng sinh” môi lái để khách mua chim rồi thả ra để cầu mong lộc Bà. Chim trong lồng nhảy lên nhảy xuống, nên mặc sức đếm gian theo kiểu năm mười mười lăm...Chim được xô lồng bay ra thì ít mà chim được đếm thì lại nhiều.

Và khi khách buồn tình, muốn giải sầu thì lập tức có ngay bọn “cò tẻ nạn”, hay nói huỵch toẹt ra, đó là cò...gái, cò mãi dâm. Quả là hết ý.

Báo “Tuổi trẻ Chủ nhật” đã phải lên tiếng báo động :

- Chưa bao giờ nghề cò lại phát triển bát nháo như hiện nay.

Theo tác giả Nguyễn thị Oanh, thì ngày xưa có “ông mai bà mối” nhưng họ chỉ ăn “đầu heo” thôi vì mục đích giới thiệu này mang tính cách nhân đạo. Chẳng hạn mách cho bệnh nhân được gặp thầy gặp thuốc...Đẹp biết mấy những môi giới vì hạnh phúc con người.

Còn bây giờ thì khác, hoạt động cò không xuất phát từ nhu cầu của người “bị phục vụ” mà từ động cơ ranh ma lợi dụng và khai thác họ.

Chẳng hạn tiệm bán thịt nằm sát mặt đường, khách có thể dừng xe để mua hay người bán hàng có thể bước ra vài bước để giao hàng. Vậy mà có tới hàng chục thanh niên vạm vỡ, la hét, níu kéo làm người mua ngao ngán bức mình. Con người bán, đã mất khách, lại phải nộp tiền mãi lộ cho chúng mà chẳng dám ho he.

Đại loại gã có thể phân chia thành hai loại cò.

Trước hết là cò dịch vụ, làm trung gian mua bán vật dụng như cò xe, cò nhà, cò đất, hay chạy chọt giấy tờ với những thủ tục hành chính rắc rối, nhiều khi tựa mê hồn trận như cò xuất ngoại, cò hộ khẩu, cò sang nhượng...

Thế nhưng khi mắc mứu, dính líu với hạng cò này, chúng ta cần tỉnh táo và đề cao cảnh giác, bởi vì rất nhiều mảnh chỉ là mảnh dỏm, rất nhiều cò chỉ là cò giả, nhận tiền rồi tung cánh bay cao, khiến chúng ta tiền mất tật mang, công việc thì cứ dậm chân tại chỗ, hết tháng này qua tháng khác, chẳng đi đến đâu cả.

Tuy nhiên, đáng kinh tởm hơn cả phải là loại cò thứ hai này, đó là cò người, gã chỉ xin liệt kê một vài loại chính điển hình mà thôi.

Chẳng hạn như cò tệ nạn, cò mại dâm, cò...gái. Một buổi tối bạn lang thang trên phố vắng hay tại công viên, rất có thể bạn sẽ bị hỏi thăm từng một cách sỗ sàng :

- Có món giải sầu không sư phụ ?

- Có cần em út không đại ca ?

Chẳng hạn như cò lấy chồng nước ngoài, nhất là lấy mấy chú ba tàu xénh xáng gốc Đài Loan. Hạng cò này len lỏi khắp hang cùng ngõ hẻm, luôn lách tận vùng thôn quê hẻo lánh, gạ gẫm, dụ dỗ, rót vào tai những cô gái và những bậc phụ huynh những lời ngon ngọt, đường mật về tiền bạc và hạnh phúc, để rồi mấy cô gái nhẹ dạ ấy đã ca bài “cũng liều nhắm mắt đưa chân”, cuối cùng phần đông đã phải ngậm đắng nuốt cay một số phận nghiệt ngã, một kết thúc bẽ bàng nơi đất khách quê người. Chẳng hạn như cò con nuôi. Một cô gái chữa hoang đang lo lắng sợ hãi thì vớ ngay được tên cò loại này. Hắn không những trấn an mà còn đặt tiền cọc cho cái bầu nữa.

Vậy là thay vì ăn năn hối cải, cô gái sẽ chai lì và dám làm thêm một cái bầu nữa để kiếm tiền. Như thế, cô gái không chỉ vi phạm luật pháp, chà đạp nhân phẩm phụ nữ và trẻ em, mà còn tích cực góp phần làm băng hoại các giá trị đạo đức.

Chẳng hạn như cò phá thai. Một cô gái lỡ mang bầu, ngơ ngác và rụt rè tới cổng bệnh viện, lập tức được mấy tay cò nạo thai xóp đi mau chóng và nhiều cô đã bỏ mạng vì đến những chỗ phá thai lậu, không bảo đảm về mặt vệ sinh và y khoa.

Chắc chắn là còn nhiều loại cò khác nữa, nhưng bằng đó mà thôi cũng đã đủ ngán ngẫm và nhức nhối cho một xã hội đang nhích lên về mặt kinh tế, nhưng lại đang tuột dốc về mặt đạo đức.

Biết làm sao vực lên bây giờ ?